

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318

Vidyawarta[®]
Peer-Reviewed International Publication

Jan. To March 2019
Issue-29, Vol-05

01

MAH/MUL/ 03051/2012

ISSN :2319 9318

Jan. To March 2019
Issue-29, Vol-05

Date of Publication
30 Jan. 2019

Editor

Dr. Babu g. Gholap

(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

❖ विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायक्षेत्र:बीड

"Printed by: Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Babu Ganpat.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Principal

Mahatma Gandhi Arts,
Science & Late

N. P. Commerce College,

Amravati - Gadchiroli

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्रीविषयक विचार व कार्य

प्रा. दिलीप घोनमोडे

म. गांधी महाविद्यालय आरमोरी, जि. गडचिरोली.

प्रस्तवना :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विसाव्या शतकातील जागतिक ख्यातीचे तत्वचिंतक, शोषित, पीडितांचे उद्धारक, शेतकरी शेतमजुरांचे हितचिंतक, राजकीय लोकशाही व्यवस्थेची नवी मांडणी करणारे एक व्यवस्थाकार, कायदेपंडित, मानवाच्या सर्वांगीण उन्नतीची दिशा देणारे द्रष्टे अशी अनेक विशेषणे त्यांच्या नावाने असली तरी भारतीय स्त्रियांच्या मूलभूत परिवर्तनाची आशा करणारे आणि त्यांच्या विकासाचा पाया भरणारे स्त्री उद्धारक होते. हे आता जगतमान्य झालेले आहे.

भारतीय दलित शोषितच नव्हे; तर सर्व स्त्रियांबद्दल कळवळून भांडणारे आणि प्रसंगी स्त्रियांच्या कल्याणासाठी स्वतःच्या मंत्रीपदाचा राजीनामा देणारे संसदपटू म्हणून त्यांना मानले पाहिजे. असे त्यांनी केलेल्या स्त्रीविषयक कायद्यांचा अभ्यास केल्यानंतर दिसून येते. त्यांनी भारतीय स्त्रीविषयक आपली भूमिका हिंदू कोड बीलाच्या रूपात मांडली. तरी सुद्धा स्त्रियांच्या एकूणच विकासाची आस धरणारे बाबासाहेबांचे स्त्रीविषयक विचार व कार्याचा शोध घेण्यासाठी प्रस्तुत निबंध लेखन.

प्राचीन व्यवस्थेत स्त्री प्रमुख :-

आजच्या दृष्टीने पाहिले तर जगात पुरुषप्रधान व्यवस्थेमुळे पुरुष हा बलशाली व कुटुंबप्रमुख आहे. तो ग्रंथ निर्माता असल्यामुळे सगळे नेतृत्व पुरुषाने स्वतःकडे ठेवलेले आहे आणि स्त्रियांना दुय्यम स्थान दिल्याचे दिसत असले तरी "आठ हजार वर्षांपूर्वी मातृप्रधान समाज अस्तित्वात होता. स्त्रिया शेती,

वैद्यकशास्त्र, मातीची भांडी तसेच घरबांधणीच्या कामामध्ये कुशल होत्या. निरनिराळ्या देशातील आदिवासींची घर स्त्रिया किती कौशल्याने बांधतात याची भली मोठी जंत्रीच त्रिफाष्ट यांनी आपल्या ग्रंथात दिली आहे. ज्यू मेक्सिको आणि ओरीझोनमध्ये मोठमोठी दुमजली घरे स्त्रिया बांधतात असे नव्हे; तर संबंध वस्तीची रचना आणि बांधणी सुद्धा त्याच करतात" अशी माहिती प्रख्यात सामाजिक कार्यकर्त्या एव्हलीन रीड यांनी आपल्या ग्रंथात लिहून ठेवली.

भारतात सुद्धा प्राचीन काली झालेल्या गर्गी, मैत्रेयी, सुलभा या विदुषींचा अभ्यास केल्यानंतर स्पष्ट दिसून येते की स्त्रिया शिक्षण घेऊ शकत होत्या परंतु वर्णव्यवस्था निर्मितीच्या कालानंतर मात्र स्त्रियांना शूद्राप्रमाणे नीच मानून तिची शिक्षण बंदी करण्यात आली. 'चूल आणि मूल' हेच तिचे पूण्यक्षेत्र ठरविण्यात आले. पुरुषाचे जीवन नष्ट करणारी ती धोंडा आहे. म्हणून तिला कसलेही स्वातंत्र्य नको. याची योजनाबद्ध कारागिरी करणारा, स्त्रीजीवन विनाशक ऋषी मनु हा आहे. त्याने मनस्मृतीच्या ९ व्या अध्यायात स्त्रियांना स्थानबद्ध केले.

बुद्धकाळात स्त्री मुक्ती :-

स्त्रियांना कोणतेही स्थान नसतांना बुद्धधर्मात मात्र गौतम बुद्धाने स्त्रियांना मोकळा श्वास घेण्याची संधी प्रदान केली. आपले शिष्य आनंदाच्या आग्रहावरून त्यांनी स्त्रियांना संघात स्थान देऊन स्त्रियांना आध्यात्मिक स्वातंत्र्याला मुक्त वातावरण निर्माण केले. महिला संघातील भिक्षुणी मुक्ता म्हणते, "खशेखरच स्वतंत्र आहे ! मी असिमित स्वतंत्र आहे", मुक्ताची मैत्रीण मेत्तिका सुद्धा म्हणते, "मी येथे पाषाणावर बसून मनसोकित स्वातंत्र्याचा आनंद घेत आहे." या संदर्भावरून प्रो. मॅक्समुल्लर सुद्धा म्हणतात की, "भारतीय इतिहास आपल्याला असे शिकवतो की जुन्या ब्राम्हणी गुलामी नियमांच्या जालीम श्रृंखला सरतेशेवटी तोडल्या गेल्या बौद्ध तत्वज्ञानाने वैयक्तिक स्वातंत्र्याचा हक्क, मुख्यत्वेकरून सामाजिक विषमतेच्या पाशातून मुक्त होण्याचा हक्क, जसे की इच्छेप्रमाणे रानात जाऊन संपूर्ण स्वतंत्र अध्यात्मिक जीवन जगण्याचा हक्क प्रस्थापित केला. हे मान्य करण्यास तीळमात्र शंका

